

OPONENTSKÝ POSUDEK DISERTAČNÍ PRÁCE

PhDr. Helena Hasilová

„Nácvik ústního a písemného referátu na české vysoké škole v česko-německém interkulturním prostředí“

Znalost cizích jazyků patří na počátku nového století ke klíčovým kvalifikacím, bez nichž se neobejdeme. Stále těsnější mezinárodní spolupráce v obchodě, průmyslu, vědě a tím pádem vzrůstající profesní kontakty vyžadují nové pohledy na výuku profesního/odborného jazyka. Tento typ cizojazyčné výuky se v posledních letech dostává do popředí zájmu českých i zahraničních odborných kruhů – autorů učebnic, didaktiků cizích jazyků, tvůrců jazykových kurikulů i učitelů cizích jazyků. Paní Helena Hasilová si tedy zvolila velmi **aktuální téma**, ke kterému přistupuje nejen z hlediska konceptu komunikativní didaktiky cizích jazyků, ale zdůrazňuje v něm rovněž interkulturní aspekty vědecké jazykové přípravy.

Jako **hlavní cíl** si autorka stanovila:

Analyzovat a popsat problematiku nácviku vědecké prezentace, konkrétně ústního a písemného referátu, v rámci neoborové výuky němčiny na české vysoké škole a na základě této analýzy poskytnout náměty pro zkvalitnění tohoto typu jazykové přípravy tak, aby budoucí vysokoškolsky vzdělaní odborníci byli schopni na odpovídající úrovni prezentovat výsledky svého bádání v cizím jazyce.

Dílní cíle pak formuluje následovně:

- teoretické vymezení postavení nácviku písemného referátu ve výuce německého odborného jazyka,
- teoretické vymezení postavení ústního referátu,
- vytyčení základního rozdílu mezi českým a německým akademickým písemným a ústním projevem,
- určení charakteristických rysů odborného stylu němčiny,
- analýza otázky obav z psaní a pronesení referátu v odborné literatuře a porovnání s výsledky výzkumu prováděného v této oblasti u českých studentů,
- určení nejoptimálnějšího způsobu nácviku ústního a písemného referátu.

Na základě prostudování práce je možné konstatovat, že výše uvedené **cíle byly splněny**.

Z hlediska **metodologie** autorka použila metody kvalitativního i kvantitativního pedagogického výzkumu. Pro stanovení problému i při jeho řešení bylo využito metod participačního pedagogického pozorování, analýzy materiálů vytvořených pozorovanými osobami (písemný referát, písemná příprava pro ústní referát, nahrávky ústních referátů), ústní explorace a dotazníkového šetření. Výzkum je popsán srozumitelně a jeho výsledky jsou prezentovány přehledně a na odborné úrovni, díky množství sebraných dat je lze považovat za spolehlivé.

Ocenit je třeba zejména fakt, že během své dlouhodobé pedagogické praxe cíleně reflektovala i svoji vlastní metodicko-didaktickou stránku vyučovacího procesu, což realizovala s pomocí řady metod akčního výzkumu.

V úvodních kapitolách autorka nastiňuje současný stav bádání v dané problematice, stanovuje cíle, formuluje hypotézy a představuje pro řešení výzkumného záměru relevantní teoretická východiska, kterými jsou teorie komunikace, teorie funkčních stylů (srovnání německého a českého odborného stylu), textové lingvistiky a vybrané aspekty z teorie didaktiky cizích jazyků (písemný a mluvený projev, monolog, dialog) a psycholingvistiky (motivace). V další části práce jsou pak popsány jednotlivé dílčí výzkumy (zjišťování nejčastějších nedostatků studentských písemných a ústních referátů) a prezentovány jejich výsledky. Poslední kapitola je pak věnována otázce efektivního a reflektovaného nácvičení písemného a ústního referátu ve výuce odborného cizího jazyka na české vysoké škole. Východiskem těchto konkrétních námětů se staly výsledky autorčina empirického výzkumu, její vlastní pedagogické zkušenosti, nejnovější teoretické poznatky vztahující se k dané problematice i zkušenosti jiných, zejména zahraničních kolegů.

Z výše uvedeného vyplývá, že výsledky práce můžeme považovat za prospěšné pro společenskou praxi i pro další vědy. Na čelném místě bych uvedla didaktiku cizích jazyků jako vysokoškolskou studijní disciplínu ve vzdělávání učitelů cizích jazyků. Pro ni vidím přínos práce zejména v následujících oblastech:

1. Práce přispěla k rozšíření poznatků z oblasti didaktiky cizího odborného jazyka.
2. V práci je podána podrobná charakteristika písemného a ústního referátu z hlediska osvojování a používání cizího jazyka.
3. Za přínosné považuji rovněž výsledky výzkumného šetření, které vědecky podložené dokládají obtíže českých studentů při písemné či ústní prezentaci odborných témat v cizím jazyce. Při jejich eventuální publikaci se mohou stát i pro ostatní odborníky zdrojem důležitých informací. Zároveň je na tomto místě možné se inspirovat k tomu, jak lze provádět výzkum daného charakteru.
4. Za velmi užitečné považuji provedené srovnání českého a německého odborného stylu, čímž didaktik němčiny jako cizího jazyka získává důležitý lingvodidaktický materiál, o němž se může při vlastní výuce opírat.
5. Ocenit je třeba rovněž fakt, že autorka přistupuje k řešení problému i z hlediska interkulturního přístupu a zdůrazňuje potřebu cílené přípravy studentů na tzv. cizí „vědeckou kulturu“ (Krumm, viz str. 14).
6. Za neméně přínosnou považuji poslední kapitolu práce, v níž se jsou poskytnuty praktické náměty pro vlastní výuku němčiny, v níž jsou nacvičovány písemné a ústní referáty. Autorka na tomto místě také poukazuje na zahraniční zkušenosti (návod k vytvoření referátu na Vídeňské univerzitě), čímž mj. dokládá svoji snahu inspirovat se nejen na domácí, ale i mezinárodní akademické půdě.

Na základě výše uvedených vyjádření lze konstatovat, že v této disertační práci jednoznačně převažují pozitivní stránky a autorka jí prokazuje svůj hluboký vhled do dané problematiky. Nicméně bych si v závěru dovolila uvést několik poznámek a námětů k diskusi.

1. Obsahová stránka práce

- Za velmi důležitou, ale méně zdařilou ve svém zpracování považuji kap. 4.1.1. (Teorie komunikace). Příklady: 1. Dle úvodu a významu by se dalo očekávat, že větší pozornost bude věnována filozofickému pohledu na komunikaci. 2. Pro větší přehlednost bych považovala za vhodnější jednoznačnější vymezení pohledu na komunikaci z hlediska jazykovědného a lingvodidaktického (Společný evropský referenční rámec je spíše literaturou lingvodidaktickou než odbornou jazykovědnou).
- Na s. 22 uvádíte, že „ač se u referátů jedná o činnost kreativní, lze dát studentům návod, podle kterého je možno vytvořit přijatelný text.“
Otázka: Jak lze prosím v tomto kontextu chápat kreativitu?

- Na s. 32 se uvádí: Při vystupování na veřejnosti je také nutno si uvědomit, že *nelze nekomunikovat*. Tento výrok je dnes neoddelitelně spjat s jedním z významných odborníků v oblasti komunikace a proto se domnívám, že by na tomto místě bylo vhodné jej citovat.
- Na s. 33 je uvedeno: *Při nácvičku referátu jde o rolové stereotypy určité jazykové oblasti (v našem případě německy mluvících vědců), proto je pro výuku jazyků tolik významné interkulturní hledisko.*
Otázka: Můžete prosím uvést příklad takových stereotypů u německy mluvících vědců?
- Otázka: Je prosím německý referát něco zvláštního – „nezábavného“ (viz věta na s. 34: Otazník zůstává v případě německého referátu u funkce zábavní .....) nebo je to jeden z interkulturních rozdílů?
- V kap. 4.4.6. (Interkulturní rozdíly ve vědeckém vyjadřování) postrádám transparentnější a v závěru souhrnně nastíněný přehled těchto rozdílů.
Otázka: Mohla byste prosím tak učinit v průběhu diskuse v rámci obhajoby?
- Na s. 76 je uvedeno, že při nácvičku písemného a ústního projevu se jedná o *pedagogickou činnost* a kap. 5.2.4.1. je nazvána *Psaní vědeckých textů jako pedagogická disciplína*.
Otázka: S atributem „pedagogický“ nelze v obecné rovině nesouhlasit, ale nedomníváte se, že je to spíše otázka didaktická?
- Na s. 88 uvádíte, že: *Kreativní psaní se nacvičuje mnohem obtížněji .....*
Otázka: Mohla byste prosím uvést proč?

2. Formální stránka práce

- Poněkud rušivě působí struktura celého textu a její členění na jednotlivé kapitoly. Příliš mnoho podkapitol, které nejsou vždy zcela logicky řazeny (zejména v kap. 4) vytváří dojem určité roztříštěnosti. Některé obsahy by mohly být uvedeny pouze v nástinu (např. 4.2.4). Stejně tak není zcela zřetelně vymezena teoretická část od části věnované empirickému výzkumu. Např. kapitola 8. by pro přehlednost mohla být explicitně označena již ve svém názvu odkazem na svůj obsah, jež se zabývá výzkumem.
- V kap. 1.2 (Stanovení problému) se mj. uvádí, že dle zkušeností studentům při psaní referátů činí obtíže citace, poznámky, aparát, sekundární literatura (s. 18). Domnívám se, že i sama autorka v této oblasti používá poměrně nestandardního a nekonsekventního způsobu uvádění použité literatury a to například v tom smyslu, že v poznámkách pod čarou a v seznamu sekundární literatury cizí ženská jména přechyluje s koncovkou –ová. Příjmení autorů se obvykle udávají v originální podobě.
- Bylo by vhodnější jednotné používání termínů (např. buď *neverbální* nebo *nonverbální*).
- V několika případech se projevuje v práci negativní vliv cizího jazyka při překladu pojmosloví (např. s. 36 *situacionalita*).

Předloženou disertační práci hodnotím jako práci vyzrálou a považuji ji za hodnotný příspěvek k rozvoji didaktiky cizích jazyků. Práce plně odpovídá požadavkům kladeným na doktorskou disertaci, a proto ji doporučuji k obhajobě.